

*Irina Kucherenko, Kherson state University
Candidate of pedagogical sciences, associate professor, Doctoral student
e-mail: kucherenkoia@mail.ru*

Pedagogical designing

a strategic platform of contemporary native language lesson

Abstract. *The article deals with theoretical and methodological foundations of modern Ukrainian lesson (native) language in the elementary school. The specificity of pedagogical designing, which influences the effectiveness of the lesson and is related to the implementation of modern teaching technologies. The characteristic of the concept of «linguodidactic designing», which is defined methodological element of professional work of teachers, teacher integrated system of actions aimed at determining the pedagogical conditions for effective technology development and implementation of modern class teaching project to develop communicative competence of students.*

Keywords: *instructional designing, pedagogical designing, simulation, proper designing, construction, modern Ukrainian language lesson.*

Кучеренко Ірина, Херсонський державний університет,
кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
e-mail: kucherenkoia@mail.ru

Лінгводидактичне проектування

як стратегічна платформа сучасного уроку рідної мови

Анотація. *У статті розглянуто теоретико-методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі. Визначено специфіку педагогічного проектування, що впливає на результативність уроку і пов'язане із реалізацією педагогічних технологій. Охарактеризовано поняття «лінгводидактичне проектування», під яким розуміємо методичний елемент професійної діяльності вчителя, цілісну систему дій педагога, спрямованих на визначення педагогічних умов, що забезпечують розробку ефективної технології сучасного уроку та реалізацію педагогічного проекту з метою розвитку комунікативної компетентності учнів.*

Ключові слова: *педагогічне проектування, лінгводидактичне проектування, моделювання, власне проектування, конструювання, сучасний урок української мови.*

Постановка проблеми. Ключовим і методично важливим етапом педагогічної діяльності вчителя української мови є процесуальний аспект підготовки до уроку, структурування навчально-методичного матеріалу, створення моделі уроку і побудова конспекту навчального заняття. Сучасна дидактика й лінгводидактика перспективним визначає процес педагогічного проектування, що створює можливості продуктивно, доцільно й ефективно

визначити майбутній перебіг уроку, його структурні етапи, змістову наповнюваність, вибір форм, методів та прийомів навчання. Педагогічне проектування є важливим чинником, що впливає на результативність уроку рідної мови, оскільки пов'язане із реалізацією педагогічних технологій.

У ХХ ст. у методичній теорії та освітянській практиці використовувався традиційний підхід до підготовки уроку, а на початку ХХІ ст. у результаті модернізації освіти утверджується технологічний підхід до мовного навчання, що вимагає від учителя адаптуватися в умовах перманентних змін освіти і технології навчання, оптимізувати, вдосконалити власну професійну діяльність. Це стосується педагогічного проектування сучасного уроку української мови, його теоретико-методичного обґрунтування і розробки системної цілісної взаємодії вчителя й учнів.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі класичного попереднього планування й прогнозування того, як саме буде проводитися урок мови, що на ньому вивчати, яким чином, за допомогою яких методів, прийомів, засобів, які організаційні форми запровадити, приділяли увагу педагоги, психологи та лінгводидактики в багатьох наукових розвідках (Алексюк А., Біляєв О., Безрукова В., Донченко Т., Єрмаков І., Махмутов М., Онищук В., Підласий І., Плиско К., Пометун О., Скаткін М., Сухомлинський В., Текучов О. та ін.). Теоретико-практичний аспект використання проектування процесу навчання української мови, уроку рідної мови у більшості сучасних методичних досліджень і публікацій автори (Голуб Н., Горошкіна О., Караман С., Мамчур Л., Остапенко Н., Пентилюк М., Шелехова Г. та ін.) порушують означене питання, однак нині бракує ґрунтовних наукових напрацювань щодо теоретичних і методичних засад педагогічного проектування сучасного уроку української мови в основній школі.

Мета статті – визначити специфіку педагогічного проектування уроку української мови в основній школі, з'ясувати особливості лінгводидактичного проектування (моделювання, власне проектування,

конструювання), охарактеризувати особливості моделювання змістових компонентів і структурних етапів уроку рідної мови.

Виклад основного матеріалу. Розроблення проблеми модернізації технології сучасного уроку української мови в основній школі лежить у площині пошуку шляхів актуального і випереджувального реагування на виклики часу та визначення продуктивних способів педагогічного проектування, організації та керування пізнавальною діяльністю учнів упродовж навчального заняття. Згідно лексикографічних джерел, дефініція «проектування» (від лат. *projectus* – «кинутий вперед») означає «1. Скласти, розробляти проект; конструювати що-небудь. 2. Планувати, намічати здійснити що-небудь [7]» і походить від лексеми *проект*, що трактується як «план, задум організації, влаштування [7]»; це «процес створення проекту, прототипу, праобразу майбутнього або можливого об'єкта чи стану, що передує втіленню задуманого в реальному продукті [6]», «творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту..., категорія перетворювальної діяльності, яка конструюється проектом [4]». Як бачимо, проектування включає основні етапи процесу як діяльності й чітко відображає послідовну роботу вчителя щодо підготовки й проведення уроку рідної мови.

У процесі аналізу філософських, психологічних і педагогічних наукових праць було встановлено, що поняття «проектування» вживається у таких значеннях: як специфічні особливості та принципи людської діяльності; як метод наукового пізнання; як сукупність прийомів або способів (методів), що забезпечують створення проектів здійснення різних аспектів людської життєдіяльності. Педагогічне проектування – це індивідуальна діяльність учителя, спрямована на попереднє розроблення основних елементів педагогічної ситуації або цілісного педагогічного процесу: цілей і завдань, плану, організаційних форм, методів і засобів, форм і методів контролю, корекції та оцінки результатів педагогічної роботи й учіння [8]. Використання терміну «проектування» у дидактиці та

лінгводидактиці пов'язано з утвердженням системного підходу й розвитком технологічного підходу до організації навчання. Власне розроблення основних елементів системи навчання з наступним їх синтезом в єдине ціле і є створення проекту педагогічної системи. Це процес проектування навчально-виховної системи мовної освіти, у межах якої функціонує урок української мови. Поділяючи точку зору Н. Остапенко, що педагогічне проектування – «складна багатоступінчаста діяльність, що передбачає здійснення низки логічно послідовних дій, які допоможуть наблизити розробку передбачуваних завдань від загальної ідеї до точно описаних конкретних кроків [6]», зауважимо, що педагогічне проектування проявляється як загальне (мовна освіта), так і конкретне (навчальне заняття). Педагогічне проектування, на думку І. Боровік, може здійснюватися на різних рівнях: рівні навчального предмету, рівні розділу, рівні уроку, рівні фрагменту уроку (педагогічної ситуації) [2].

Під лінгводидактичним проектуванням розуміємо системний елемент професійної діяльності вчителя, цілісну систему його дій, спрямованих на визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективну навчальну діяльність на уроці, розробку ефективної технології сучасного уроку та реалізацію педагогічного проекту з метою розвитку комунікативної компетентності учнів. Контент-аналіз існуючих у науковій літературі трактувань аналізованого поняття дозволив сформулювати власне визначення терміноелемента. Лінгводидактичне проектування – це конструктивна і продуктивна діяльність учителя-словесника, що передбачає побудову різномовної освітньої практики, включає розробку інноваційної технологічної моделі сучасного уроку української мови, передбачення основних дій педагога й учнів, визначення і конструювання етапів процесу перебігу уроку, прогнозування майбутніх його результатів, створення ідеального в теоретико-методичному аспекті образу уроку, здійснення та оцінка наслідків реалізації творчих методичних задумів словесника.

Проектування тісно пов'язано із сучасним технологічним підходом до рідномовної освіти і власне з технологією навчання української мови, адже у процесі й за допомогою проектування створюється педагогічна технологія, що забезпечує розвиток учасників педагогічного процесу. Саме тому вкрай важливо застосування педагогічного проектування як важливого складника професійної діяльності вчителя-словесника у процесі розроблення продуктивної технології сучасного уроку рідної мови в основній школі.

З метою здійснення ефективного проектування уроку в площині сучасного мовноосвітнього простору необхідно чітко усвідомити зміст поняття «процес навчання». У власних наукових пошуках С. Гончаренко, переосмислюючи аналізоване поняття з урахуванням вимог сьогодення, цілком справедливо визначає його сутність, а саме наголошує, що процес навчання – це «реалізація процесу взаємопов'язаних діяльностей учителя (діяльність викладання й діяльність з організації й управління навчальною діяльністю учнів) і діяльності учнів (учіння), спрямованих на опанування учнями системи знань з основ наук, умінь і навичок їх практичного застосування, розвиток творчих здібностей [4]». Власне процес навчання і зреалізовується під час реального перебігу основної форми організації освітнього простору, а саме – на уроці української мови.

Крізь призму процесу навчання української мови простежуються основні складники педагогічного проектування, тобто чітко саме діяльність необхідно спланувати, розробити, організувати і здійснити на уроці української мови. Відповідно до сучасного семантичного наповнення дидактичного терміноелемента «процес навчання» визначаємо основні аспекти проектування уроку української мови в основній школі – у полі діяльності вчителя й у полі діяльності учня. Як бачимо, процес проектування стосується з одного боку навчання, організації й керування вчителем процесу діяльності учнів на уроці, а з іншого – учіння, навчально-пізнавальної діяльності учнів. Ефективність педагогічного проектування і виявляється у

продуктивній взаємопов'язаній та взаємопроникаючій діяльності всіх учасників навчального процесу.

Вважаємо, що лінгводидактичне сучасного уроку української мови – це змістове наповнення поля діяльності вчителя й поля діяльності учнів відповідно до сучасної парадигми мовної освіти, теми й мети уроку, на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників навчального процесу з метою створення оптимальних умов для ефективного розвитку мовної особистості кожного учня в класі, формування його індивідуальної комунікативної компетентності (опанування знань, формування вмій та навичок, вироблення досвіду практичного застосування набутого) й особистої активної самовизначеності, самореалізації й саморозвитку.

В. Безрукова, розглядаючи педагогічне проектування як попереднє розроблення основних деталей майбутньої діяльності педагогів і дітей, виділяє три етапи проектування: педагогічне моделювання, педагогічне проектування, педагогічне конструювання. Педагогічне проектування – це розробка цілей (загальних ідей) створення педагогічних систем, процесів або ситуацій і основних шляхів їх досягнення; педагогічне проектування (створення проекту) – подальше розроблення створеної моделі і доведення її до рівня практичного використання; педагогічне конструювання (створення конструктора) – це подальша деталізація створеного проекту, наближення його для використання в конкретних умовах реальними учасниками виховних відносин [1]». Концепція вченої є раціональною, плідною, визнаною у наукових колах. Екстраполювавши цю ідею на площину інноваційної професійної діяльності вчителя-словесника, вважаємо, що лінгводидактичне проектування сучасного уроку рідної мови складається із основних етапів: моделювання, власне проектування, конструювання.

Моделювання є вихідним етапом планування, на якому педагог визначає концепцію уроку, чітко формулює мету, конкретизує цілі, визначає зміст навчального заняття (теоретичний, практичний методичний компоненти), встановлює структурні етапи уроку. Таким чином створює

таблицю-модель уроку. Власне проектування є найбільш складним, креативним, плідним, дієвим відносно загального проектування, оскільки передбачає уточнення концепції та мети уроку, наповнення створеної моделі, наповнення всіх її складників, визначення ідеального теоретико-методичного образу уроку, створення і розроблення технології його проведення. Цей процес вимагає матеріальної фіксації на папері змісту, структурних етапів, форм, методів, прийомів і засобів навчання. Конструювання – це деталізація створеного проекту відповідно до конкретного класного колективу. На етапі конструювання, що є навчальною і методичною діяльністю, необхідно адаптувати розроблену модель до реальних учасників навчально-виховного процесу, наблизити до справжніх педагогічних умов, передбачити особливості організаційних форм навчальної діяльності, методів і прийомів.

Педагогічне проектування реалізується шляхом створення різноманітних педагогічних документів і включає в себе опис майбутньої технології навчання. У дидактиці та лінгводидактиці визначають різні форми документування процесу педагогічного проектування уроку вчителем – конспект, план, таблиця, матриця, методична розробка тощо. Педагогічна технологія як механізм розроблення теорії і практики сучасного уроку створюється всією системою проектування, цілісно й у взаємозв'язку всіх його етапів (моделювання, проектування, конструювання), що показують як навчальна ціль і методична ідея вчителя поступово створюється, перетворюється, розробляється й упроваджується в реальне навчальне заняття. Пропедевтичним етапом педагогічного проектування постає моделювання, що дає змогу прогнозувати й аналізувати реалізацію завдань сучасної мовної освіти, визначити концепції уроку, встановити змістовий компонент уроку, спрогнозувати технологію навчального заняття.

Процес проектувальної діяльності учителя повинен реалізовувати важливі стратегічні підходи до моделювання уроку української мови, реалізація яких буде сприяти підвищенню рівня знань учнів, набуттю мовних, мовленнєвих, комунікативно дієвих, практично орієнтованих умінь

та навичок, а також забезпечувати необхідні педагогічні умови для підготовки учня не тільки як «носія знань», а формування мовної особистості учня, здатного орієнтуватися й пристосовуватися до нових умов спілкування, творчо пізнавати та впливати на процес навчальної, а в подальшому життєвої мовленнєвої комунікації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Лінгводидактичне проектування сучасного уроку української мови в основній школі відбувається поетапно, поступово конкретизуючи, уточнюючи, вдосконалюючи у змістовому й методичному аспекті кожен компонент технологічної моделі уроку. Проектування має здійснюватися шляхом гармонійного застосування традиційних й інноваційних методів і прийомів, сучасних засобів навчання, різнотипних організаційних форм з метою надання практичного спрямування й дієвості в аспекті реалізації освітньої стратегії перспективного формування мовної особистості учня, його власної високорозвиненої комунікативної компетентності. Лінгводидактичне проектування забезпечує розроблення ефективної технології уроку мови, створює необхідні умови спільних навчальних дій учителя й учнів.

Література

1. Безрукова В.С. Педагогика. – Екатеринбург, 1996. – с.100.
2. Боровік О. Педагогічне проектування як показник творчого потенціалу вчителя. – Херсон, 2010. – с. 9.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ, 1997. – 376 с.
4. Енциклопедія освіти. – Київ, 2008. – с. 717.
5. Колесникова И. Педагогическое проектирование. – Москва, 2005. – с. 2.
6. Остапенко Н. Місце моделювання як методу навчання в педагогічному проектуванні (на матеріалі вищої школи) // Українська мова і література в школі – 2004. – №6. – С. 41.
7. Сучасний словник української мови. – Харків, 2006. – с. 592.
8. Энциклопедия профессионального образования. – Москва, 1999. – с. 717.